רע כל היום אמר רבי שמעון בן לקיש [א]יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר [1]צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו שנאמ' [2]ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו תנא [ב]דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ אם אבן הוא נימוח דכתיב [3]הוי כל צמא לכו למים וכתיב [4]אבנים שחקו מים אם ברזל הוא מתפוצץ דכתיב [5]הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן יצר הרע מסיתו לאדם בעוה"ז ומעיד עליו לעולם הבא שנאמר [6]מפנק מנוער עבדו ואחריתו יהיה מנון שכן באטב"ח של ר' חייא קורין לסהדה מנון רב הונא רמי כתיב [7]כי רוח זנונים התעה וכתיב [8]בקרבם בתחלה התעם ולבסוף בקרבם אמר רבא בתחלה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו איש שנאמר [9]ויבא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לאורח וכתיב ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו [ג]אמר רבי יוחנן אבר קטן יש לו לאדם מרעיבו שבע משביעו רעב שנאמר [10]כמרעיתם וישבעו וגו' אמר רב חנא בר אחא אמרי בי רב ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם ואלו הן גלות כשדים וישמעאלים ויצר הרע גלות דכתיב [11]ועתה מה לי פה נאם ה' כי לקח עמי חנם וגו' כשדים דכתיב [12]הן ארץ כשדים זה העם לא היה ישמעאלים דכתיב [13]ישליו אהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו יצר הרע דכתיב [14]ואשר הרעתי [ד]אמר רבי יוחנן אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאיהן של ישראל חד דכתיב ואשר הרעתי וחד דכתיב [15]הנה כחומר ביד היוצר כן אתם וגו' ואידך [16]והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר אף מהאי נמי [17]ואת רוחי אתן בקרבכם וגו' [18]ויראני ה' ארבעה חרשים מאן נינהו ארבעה חרשים אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואליהו וכהן צדק מתיב רב ששת אי הכי היינו דכתיב [19]ויאמר אלי אלה הקרנות אשר זרו את יהודה הני [ה]לשובה אתו א"ל שפיל לסיפיה דקרא ויבואו אלה להחריד אותם לידות את קרנות הגוים הנושאים קרן אל ארץ יהודה לזרותה וגו' א"ל בהדי חנא באגדתא למה לי [20]והיה זה שלום אשור כי יבא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו והקמנו עליו שבעה רועים ושמנה נסיכי אדם מאן נינהו שבעה רועים דוד באמצע אדם שת ומתושלח מימינו אברהם יעקב ומשה בשמאלו ומאן נינהו שמנה נסיכי אדם ישי ושאול ושמואל עמוס וצפניה [ו]צדקיה [ז]ומשיח ואליהו: ארבעה סולמות כו': תנא גובהה של מנורה חמשים אמה (כו'): וארבעה ילדים של פרחי כהונה ובידיהם כדי שמן של מאה ועשרים לוג: איבעיא להו מאה ועשרים לוג (א) כולהו או דלמא לכל חד וחד תא שמע ובידיהם כדי שמן של שלשים שלשים לוג שהם כולם מאה ועשרים לוג תנא והן משובחין היו יותר מבנה של מרתא בת בייתוס אמרו [ח]על בנה של מרתא בת בייתוס שהיה נוטל שתי יריכות של שור הגדול שלקוח באלף זוז ומהלך עקב בצד גודל ולא הניחוהו אחיו הכהנים לעשות כן משום [21]ברב עם הדרת מלך מאי משובחים אילימא משום יוקרא הני יקירי טפי אלא התם כבש ומרובע ולא זקיף הכא סולמות וזקיף טובא: ולא היה חצר בירושלים: תנא

אשה

רע כל היום. כל היום רעתו מתוספת: **ה' לא יעזבנו בידו.** בתריה כתיב: **מנוול זה.** יצר הרע: **לכו למים.** נמשלה תורה למים וכתיב אבנים שחקו מים: **דברי כאש.** והאש מפעפע את הברזל והיינו מתפוצץ שהגילולות ניתוץ ממנו: **עבדו.** יצה"ר הוא עבדו של אדם שאם רצה הרי הוא מסור בידו שנאמר [בראשית ד] ואתה תמשל בו: **באטב"ח.** (ב) אלפא [ט]ביתא הוא א"ט ב"ח ג"ז ד"ו הרי עשיריות י"ל כ"פ ל"ע מ"ס הרי מאות ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ס הרי אלפים ונשארו הנ"ך שלא היה לה"א בן זוג בעשיריות ולא לנו"ן בן זוג במאות לפי סדר האותיות ולא לכ"ף בן זוג באלפים ומכרס יחד. נמצא דרך אלף בית זה סהדה מנון סמ"ך מן מ"ם במקום מ"ס ה"א מן ה"ן במקום נו"ן דלי"ת מן ד"ו במקום וי"ו ועוד ה' במקום נו"ן: **התעם.** תעות בעלמא: **בקרבם.** משמע נטוע בלבם: **הלך.** עובר דרך עליו ואינו מתאכסן עמו: **אורח.** אכסנאי: **איש.** בעל הבית: **ויבא הלך.** בדוד ובת שבע קאי דקאמר ליה נביא לדוד על יצר רע הבא אליו: **אבר קטן.** גוייה גיד: **משביעו.** בתשמיש: **רעב.** גופו חסר כח ורעב לעת זקנה: **שבע.** בכח שלם: **גלות.** שהגלה את ישראל: **לא היה.** אינו כדי והלואי לא היה: **אהלים לשודדים.** אלו ערביים השוכנים באהלים במדברות ורועים מקנה כל ימיהם וכתיב סיפיה דקרא לאשר הביא וגו' כלומר הוא עצמו גרם לו הרגזתו שהביאם בעולם: **מה לי פה.** זו היא חרטה: **ואשר הרעתי.** רישא דקרא אוספה הצולעה והנדחה אקבצה ואשר הרעתי אני בראתי את יצר הרע המחטיאם וגרמתי להם כל זאת: **שלשה מקראות.** המעידין שהעונות והוכיות בידו ותוכן הלבבות: **חרשים.** אומנים. משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש. אליהו חרש אבן שבנה מזבח בהר הכרמל ומלינו שהוא עתיד להשתלח: **וכהן צדק.** הוא שם בן נח ונקרא חרש ויחזק חרש את צורף (ישעיה מא) ובבראשית רבה (פ' מ"ג) מפרש ליה במלכי צדק שבא לקראת אברהם וברכו וחיזקו וקראו חרש על שם בנין התיבה שבנה עם אביו: **אלה הקרנות אשר זרו.** בתריה כתיב: **שפיל לסיפיה דקרא.** דאלה הקרנות ויבאו אלה להחריד אותם סוף הפסוק הוכיח שתחלתו אינו מדבר בחרשים אלא באומות שכששאל הנביא את המלאך מה אלה החרשים אמר לו אלה הקרנות כלומר אומות הללו אשר זרו את יהודה ויבאו אלה החרשים להחריד אותם הקרנות לידות את קרנות הגוים: **שפיל** [י]. השפל עצמך לתחתית המקרא לסופו: **אמר רב ששת בהדי חנא באגדתא למה לי.** מה לי אצלו בהגדה בקי הוא בהגדה ממני ולא אוכל לו: **שבעה רועים ושמנה נסיכים.** לא ידעתי בהם טעם. כמדומה לי דאמרינן בעלמא ויצחק להיכן אזל להציל בניו מדינה של גיהנם דכתיב כי אתה אבינו (מדרש ילקוט מיכה ה) [כ]: **עמוס וצפניה.** מן הנביאים היו: **אדם שת ומתושלח.** מן הצדיקים שהיו קודם המבול שלא חטאו עד דור אנוש כדכתיב (בראשית ד) אז הוחל וגו'. מתושלח צדיק גמור היה כדאמרינן בחלק (סנהדרין דף קח:) שבעת ימים שנתלו לדור המבול הן ימי אבלו של מתושלח: **לכולהו.** לארבעת הילדים דהוו שלשים לכל חד: **והן משובחין.** בדבר זה היו משובחים בכחם יותר מבנה של מרתא: **בנה של מרתא בת בייתוס.** כהן היה: **עקב בצד גודל.** הוליכן בכבש בנחת עקב רגל אחד בצד גודל של חבירתה ודרך עשאי משאוי לרוץ: **ולא הניחוהו אחיו הכהנים.** להוליך שני אברים אלא כמנין המפורש בסדר יומא (דף כו:) פר קרב בכ"ד משום ברוב עם הדרת מלך: **אי משום יוקרא.** כובד המשוי: **הנך יקירי טפי.** שתי ירכות כאלו כבידות משלשים לוג: **כבש ומרובע.** הכבש היה משפע בשיפוע אורך קרוב ארבע אמות שיפוע לכל אמה גובה דשתים ושלשים אמה אורך לתשעה גובה:

יש

ונחלק הקורנס וסנפירין לא נחלק ממקומו היינו הוא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע הסלע יפוצץ את הפטיש וסנפירין הוא אבן ספיר ואע"ג דלא כתב יפוצצו סלע הרבה פסוקים יש בענין זה אבנים שחקו מים (איוב יד) פירושו שחקו אותן מים וקצת קשה דהכא מדמה פטיש ליצה"ר ובהנהו מדמי פטיש לדברי תורה בסנהדרין ובשבת ושמא ה"ט דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים וקשה לפירוש ר"ת דבריש מסכת תענית (דף ז.) אמר כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תלמיד חכם שנאמר כפטיש יפוצץ סלע אלמא פטיש קשה ומפוצץ את הסלע [ל]:

משביעו. שמרבה בתשמיש ביום ובלילה דהא מייתי לה בחלק (סנהדרין דף קז.) גבי עובדא דדוד שאמר בחנני ה' ונסני דקאמר מיד לעת ערב ויקם דוד מעל משכבו ואמר רב יהודה אמר רב שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונתעלמה ממנו הלכה דאמר רבי יוחנן אבר קטן יש בו באדם:

אשה

תורה אור

1. צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו: תהלים לז לב
2. יי לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו: תהלים לז לג
3. הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב: ישעיהו נה א
4. אבנים שחקו מים תשטף ספיחיה עפר ארץ ותקות אנוש האבדת: איוב יד יט
5. הלוא כה דברי כאש נאם יי וכפטיש יפצץ סלע: ירמיהו כג כט
6. מפנק מנער עבדו ואחריתו יהיה מנון: משלי כט כא
7. עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו כי רוח זנונים התעה ויזנו מתחת אלהיהם: הושע ד יב
8. לא יתנו מעלליהם לשוב אל אלהיהם כי רוח זנונים בקרבם ואת יי לא ידעו: הושע ה ד
9. ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לארח הבא לו ויקח את כבשת האיש הראש ויעשה לאיש הבא אליו: שמואל ב יב ד
10. כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני: הושע יג ו
11. ועתה מה לי פה נאם יי כי לקח עמי חנם משלו יהילילו נאם יי ותמיד כל היום שמי מנאץ: ישעיהו נב ה
12. הן ארץ כשדים זה העם לא היה אשור יסדה לציים הקימו בחוניו עררו ארמנותיה שמה למפלה: ישעיהו כג יג
13. ישליו אהלים לשדדים ובטחות למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו: איוב יב ו
14. ביום ההוא נאם יי אספה הצלעה והנדחה אקבצה ואשר הרעתי: מיכה ד ו
15. הכיוצר הזה לא אוכל לעשות לכם בית ישראל נאם יי הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל: ירמיהו יח ו
16. ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: יחזקאל לו כו
17. ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: יחזקאל לו כז
18. ויראני יי ארבעה חרשים: זכריה ב ג
19. ואמר אל המלאך הדבר בי מה אלה ויאמר אלי אלה הקרנות אשר זרו את יהודה את ישראל וירושלם: זכריה ב ב
20. והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרך בארמנתינו והקמנו עליו שבעה רעים ושמנה נסיכי אדם: מיכה ה ד
21. ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם מחתת רזון: משלי יד כח

מסורת הש"ס

א) [קדושין ל: ע"ש], ב) [קדושין ל:], ג) סנהדרין קז., ד) ברכות לב. ע"ש, ה) ס"א יתיבי מותבי ליהודה, ו) ג"א חזקיה, ז) [בע"י איתא ואליהו ומשיח וכ"א בילקוט], ח) [תוספתא דיומא פ"א], ט) עיין ברש"ג נוסחא אחרת, י) [ועי' פרש"י ברכות י. ד"ה שפיל], כ) [ועיין שבת פט:], ל) [וע"ע תוספות קדושין ל: ד"ה אם].

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאה ועשרים לוג לכולהו: (ב) רש"י ד"ה באטב"ח. נ"ב זהו פירוש הערוך אבל רש"י פירש בע"א וכמו שהעתיק בס' עין יעקב:

מוסף רש"י

כל היום. קרא יתירא הוא ללמדנו שבכל שעות היום רעתו מתחדשת (קדושין ל:). מנוול זה. יצר הרע מתגרה בך (שם). מתפוצץ. שהתורה כאש נמשלה המפעפע את הברזל (שם). משביעו רעב. שהמשביע אבריו בתשמיש רעב ומרבה תאוה (סנהדרין קז.). אלמלא שלש מקראות הללו. שמעידין שיש ביד הקב"ה לתקן יצרנו ולהסיר יצר הרע ממנו, נתמוטטו רגליהם. במשפט, אבל עכשיו יש לנו פתחון פה שהוא גרם לנו שברא יצר הרע (ברכות לב.). מאן נינהו שבעה רועים. רבותינו פירשו שמותיהן ואיני יודע מהיכן למדו (מיכה ה ד).

רבינו חננאל

ומתגבר עליו להמיתו, שנאמר צופה רשע לצדיק וגו'. אם פגע בך מנוול זה, פירוש הוא יצר הרע. משכהו לבית המדרש, אם וכו' (ה' לא יעזבנו בידו). שכן באט"ב ב"ח קורין לסהדה מנון. פירוש כגון א"ת ב"ש ג"ר ד"ק, וא"ל ב"ם ג"ן ד"ס וכיוצא בהן, ואלו האותיות של א"ט ב"ח כה הן, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו, י"צ כ"ף ל"ע מ"ס, ק"ת ר"ש, ה"ן. האותיות שאצל סמ"ך ה"א דל"ת ה"א שהוא סהדה, יבא מהן מנון, וכן חילוף. אמר רבא בתחלה קראו הלך, ובסוף קראו אורח, ובסוף איש, שנאמר ויבא הלך לאיש העשיר וגו'. אמר ר' יוחנן אבר יש באדם מרעיבו שבע משביעו רעב. ד' הק[ב"ה] מתחרט שבראן, באלו יש הרעה, אלו הן כשדים וישמעאלים גלות ויצר הרע. כשדים, הן ארץ כשדים זה העם לא היה. אילמלא ג' מקראות הללו נתמוטטו רגלי שונאי ישראל, ואשר הרעותי וכתיב כי הנה כחומר ביד היוצר וגו', וכתיב והסירותי וגו'. רב פפא אמר האי נמי דכתיב ואת רוחי אתן וגו'. ד' חרשים, משיח בן דוד, משיח בן יוסף, אליהו, וכהן צדק, שבעה רועים, דוד באמצע, אדם שת מתושלח מימינו, אברהם ויעקב ומשה משמאלו. [שמונה] נסיכי אדם, ישי שאול ושמואל עמוס צפניה חזקיהו ואליהו ומשיח. **פי'** ומנורות של זהב היו שם, וספלין בראשן כו'. ארבעה ילדים מפרחי כהונה, ובידיהן כדי שמן של ק"כ לוג. ואוקימנא ביד כל אחד כד שמן של ל' לוג, הכל ק"כ לוג. ואלו הילדים שהיו עולין בסולמות ובידיהן כד של ל' לוג, היו משובחין מבן מרתא בת בייתוס שהיה נוטל שתי יריכות של שור גדול הלקוח באלף כסף בידו אחת, ומהלך עקב בצד גודל ועולה בהן במזבח. שהכהן היה עולה בכבש שאינו זקוף, ואלו הילדים כשהן זקופין. **פי'** מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהם היו מפקיעין. ירושלמי מבלאי מכנסי כהן גדול היו מדליקין נרות שבפנים, וממכנסי כהן הדיוט היו מדליקין נרות (מבחוץ) [שבחוץ]. כתיב להעלות נר תמיד, שיעור לומר, אין לך דבר שעושה שלהבת אלא פשתים. מהו מפקיעין, תירגם ר' חגי מפשילין. תנן לא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה [וכו']. תני, יכולה אשה לבור חטים לאור המערכה, ולא היו מועלות. דאמר ר' סימון ריח ומראה וקול אין בהן משום מעילה. ד' קולות נשמעין מיריחו. קול שער הגדול שנפתח. קול המגריפה. רב ושמואל חד אמר עשרה נקבים היו בה, וכל נקב מוציא מאה מיני זמר. וחד אמר מאה נקבים היו בה, וכל נקב מוציא עשרה מיני זמר. מדברי שניהם המגריפה היתה מוציאה אלף מיני זמר. [קול העץ] שעשה בן קטין מוכני לכיור. קול גביני כרוז. קול החליל. קול הצלצל. קול כהן גדול ביום הכיפורים בשעה שאומר את השם. ריח, פטום הקטורת. מראה, כדאמרן. [אמר] ר' דייא בר אבא הוא נבל הוא כנור, נימין יתירות בין זה לזה. ולמה נקרא שמם נבל, מפני שמנבל כל מיני זמר. עוגב זה ארדלס.